

Hijmans' boek over Wijk bij Duurstede uit 1951 in het Engels

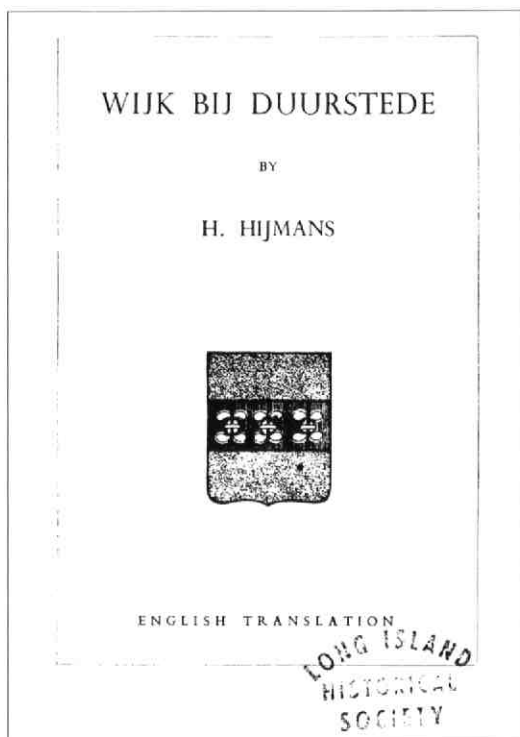
Ad van Bommel

Verbazing

Ik geloof mijn ogen niet. De via internet (www.abebooks.com te Canada) op 22 augustus 2001 op mijn beeldscherm verschenen tekst zegt toch duidelijk: 'H. Hijmans *Wijk bij Duurstede*. English translation. Delhi, 1961'. Natuurlijk ken ik het dit jaar precies vijftig jaar geleden met die titel uitgegeven boek van Hendrik Hijmans. Tot het in 2000 verschenen *Wijk bij Duurstede 700 jaar stad* was dit hét boek over Wijk. Is er een Engelse vertaling van? Mij in ieder geval niet bekend. Wat kan dit zijn? Het boek wordt aangeboden door antiquariaat Q.M. Dabney in Washington DC in de VS. Ik bestel het via e-mail en enkele dagen later wordt via mijn credit-card f 126,07 van mijn rekening afgeschreven. De terroristische aanslagen op 11 september in New York en Washington DC hebben ongetwijfeld de verzending en het transport bemoeilijkt, maar 21 oktober ploft er een pakket uit de VS in mijn brievenbus. Ik pak het zeer zorgvuldig ingepakte boek uit, sla het open en val van de ene verbazing in de andere.

Privé-uitgave

Het gaat inderdaad om een Engelse vertaling - door mw. G.R. Peereboom-Chambers in Overveen - van het boek van Hijmans en dat in opdracht van een zekere Philip Van Wyck in Wilton, Connecticut in de VS. Volgens het colofon betreft het een privé-uitgave van 150 met de hand genummerde exemplaren. Mijn exemplaar draagt nummer 37. De uitgave is in het zelfde formaat in mei 1961 gedrukt door Printers United te Delhi in India. Vervolgens is in ieder geval mijn exemplaar ingebonden door T.B. Merrett te Stroud, Glos. Voorin heeft waarschijnlijk Van Wyck eigenhandig geschreven: 'September 1963. Gift of Philip Van Wyck to the Reference Library Long Island Historical Society'. Een eigendomssticker en -stempel van die Society bevestigen dit. Een stempel met de tekst 'Withdrawn Brooklyn

De titelpagina van de Engelse Hijmans

Historical Society' biedt zicht op de verdere geschiedenis van het boek dat op een gegeven moment vanuit New York bij het antiquariaat in Washington DC terecht moet zijn gekomen.

Wie is Philip Van Wyck?

Volgens eigen schrijven is hij - met alle andere Van Wycken in de VS - een afstammeling van Cornelis Barentse uit Wijk bij Duurstede die in 1660 op negentienjarige leeftijd naar Nieuw Amsterdam, het latere New York, is geëmigreerd. Van Wyck heeft aan de Engelse versie van het boek van Hijmans (132 pagina's) een epiloog van 58 pagina's tekst en enkele foto's toegevoegd. Die epiloog heeft hij voltooid na zijn bezoek eind juni 1960 - dus 300 jaar na het vertrek van zijn voorvader - aan Wijk bij

The Long Island Historical Society

PRESENTED BY
Mr. Philip Van Wyck

Eigendomssticker en -stempel voorin het boek

Duurstede. Aan dat bezoek is aandacht besteed in de Wijkse Courant¹. Op 30 juni heeft hij in het dwarsschip van de Grote Kerk op de Markt, onder het toezien van burgemeester Kentie, een bronzen plaquette laten aanbrengen ter herdenking van dat feit. Tezelfdertijd schonk hij het kerkbestuur 1000 gulden voor de restauratie van het kerkorgel.

Afkomst

Cornelis Barentse is, volgens Van Wyck, een zoon van Berndt Danielse, een rademaker uit Schalkwijk die in 1637 burger van Wijk bij Duurstede wordt. Hij huwt aldaar in 1639 Anneken Cornelisdr. van den Engh. De moeder van Berndt Danielse was een De Cruijff. Broers en zusters van Berndt die in Schalkwijk achterbleven, droegen de achternaam De Cruijff. Afstammelingen van Cornelis zijn zich in de VS Van Wyck gaan noemen. Wellicht is hij naar Nieuw Amsterdam geëmigreed omdat daar in 1638 Oloff Stevense van Cortlandt uit Wijk bij Duurstede al naar toe was gegaan. De families kenden elkaar, aangezien Berndt Danielse van de weduwe Jan Cornelisse van Cortlandt een smederij aan de Markt had overgenomen. Van de genoemde Oloff stammen, alweer volgens Van Wyck, alle Van Cortlandts in de VS af². Ter herinnering aan Oloff heeft Van Wyck tijdens zijn bezoek eveneens een plaquette in de Grote Kerk laten aanbrengen. Beide plaquettes zijn nog steeds aanwezig (zie de afbeelding op p. 69).

Brieven

Wellicht is Van Wyck op het idee van de Engelse vertaling gekomen omdat het boek van Hijmans indertijd zo goed was ontvangen. Een in mijn bezit zijnde, prijzende recensie in de Nieuwe Rotterdamse Courant van 3 november 1951 getuigt daarvan. Het kan bijna niet anders dan dat er contact tussen Van Wyck en Hijmans moet zijn geweest. Gelukkig blijkt Hijmans een collectie en archief te hebben nagelaten. De plaatsingslijst ervan maakt melding van een omslag met daarin een briefwisseling met Philip van Wyck²! De eerste brief in de omslag is van eind september 1957, geschreven door Van Wyck en gericht aan Hijmans als auteur van het boek *Wijk bij Duurstede*. Hij stelt hem een aantal genealogische vragen onder meer over het geslacht Van Cortlandt: het begin van een groot aantal brieven. In een brief van eind juni 1958 vraagt Hijmans of het mogelijk is zijn boek te vertalen en in Amerika uit te geven. Van Wyck, dan verbonden aan de Amerikaanse ambassade in Phnom Penh in Cambodja, antwoordt daartoe mogelijkheden te zien. Later zegt hij dat het boek dan wel enige 'reworking' behoeft. Hijmans regelt op zijn verzoek het bezoek van Van Wyck aan Wijk bij Duurstede en de bronzen plaquettes (door de firma Begeer). Tijdens dat bezoek laat de burgemeester weten eventueel wel bij te willen dragen aan een Engelse uitgave. Daarvoor worden voorbereidingen getroffen. Bij drukkerij Brill in Leiden wordt offerte gevraagd voor een uitgave van 1000 exemplaren. Dat blijkt nogal kostbaar te zijn. Van Wyck is inmiddels gestationeerd bij de Amerikaanse ambassade in New Delhi. Hij laat weten dat het drukken in India veel goedkoper is en dat hij nu denkt aan een gelimiteerde privé-uitgave. Uit een brief van begin februari 1961 van Brill aan Van Wijck blijkt dat ook in Nederland de liefde inmiddels wat is bekoeld. Het is de laatste brief in de omslag. Uit niets blijkt dat Van Wyck enkele maanden later inderdaad zelf een privé-uitgave heeft laten verzorgen. Uit niets in de tekst blijkt dat hij contact met Hijmans heeft gehad; de burgemeester en de dominee van de NH-kerk worden wel genoemd.

Van Cortlandt

In zijn epilogo besteedt Van Wyck, ten dele vragenderwijs, aandacht aan Van Cortlandts in onder meer Utrecht en aan een Kortland in Rotterdam. Tijdens het lezen daarvan kreeg ik een gevoel van herkenning, van 'hé, dat heb ik eerder gezien'. Gelukkig heb ik van mijn eigen archief een computer-inventaris en na enige ogenblikken blijkt dat mijn gevoel me niet heeft bedrogen. Ooit heb ik bij een antiquariaat in Haarlem op de kop getikt de doorslag van een getypte, twee pagina's tellende in het Engels gestelde notitie van de hand van W. Wijnaendts van Resandt, gedateerd 26 november 1962. De notitie is getiteld 'Van Cortlandt (Wijk bij Duurstede, Utrecht)'. Het is het resultaat van een betaalde opdracht van een niet nader genoemde opdrachtgever. Hij zegt daarin dat met de dood van Steven van Cortlandt, mogelijk in Utrecht, de mannelijke lijn van dit geslacht in Nederland blijkbaar is uitgestorven. Hij gaat ook in op een Kortland in Rotterdam en zegt dat deze niets met de Van Cortlandts uit Wijk bij Duurstede van doen heeft. Wat een toeval (of niet?)! Het kan niet anders dan dat de onbekende opdrachtgever Philip van Wijck is! Niet zo vreemd overigens omdat Wijnaendts van Resandt gerelateerd was aan het Centraal Bureau voor Genealogie waaraan Van Wyck, zoals hij zelf memoreert, betaalde onderzoeksopdrachten had verstrekt.

Wijkenaren over zee

Het bezoek aan Wijk bij Duurstede heeft veel indruk op Van Wyck gemaakt: 'The feeling of a past continuity with Wijck (sic) bij Duurstede, because it was the home of my ancestry in the early seventeenth century, is very real to me and has grown as I have visited and revisited the ancient little city' (Epilogue, 2). Uitgebreid gaat hij dan ook in op de sociaal-economische achtergrond van de Van Wijcks en de Van Cortlandts. Bovendien put hij zich uit in het aangeven van historische links tussen die stad en de rest van de wereld. Naast de Van Wijcks en de Van Cortlandts in de VS, wijst hij er op dat de meeste Van Wijcks in Zuid-Afrika ook afstammen van iemand uit Wijk bij Duurstede. In dat laatste geval zou het gaan om Arie van Wijk - wiens grootvader Roelof rond 1600 in Wijk bij Duurstede zou zijn geboren -

die circa 1688 in de Kaapkolonie aankwam. Van Wyck besteedt ook aandacht aan de Wijkse (notaris)familie Van Sandick waarvan sinds 1694 een aantal leden commissaris/eigenaar was van plantages in Suriname³. Hij had dieper kunnen in gaan op het feit dat het voorgeslacht van Jan van Riebeeck, stichter van de Kaapkolonie in 1652, afkomstig is van de hofstede Riebeeck (nu de Kleine Melkweg aan de Langbroekseweg 2-4) te Wijk bij Duurstede⁴. Ook had hij kunnen ingaan op Nicolaas Schaghen, geboren aldaar in 1644, vertrokken naar de Oost, en ondermeer gouverneur van Malakka. Later was Schaghen gouverneur van Ambon alwaar hij in circa 1690 op het eiland Honimoo (nu Saparua) het nog bestaande VOC-fort Duurstede heeft gebouwd⁵. Overigens is het opvallend hoeveel mensen uit dit gebied in de zeventiende eeuw over zee zijn gegaan. Kemp heeft op verzoek van een Van Schaick te New York onderzoek gedaan naar de achtergrond van een twintigtal hoofdzakelijk uit Bunnik en Houten afkomstige kolonisten die zich in de eerste helft van die eeuw ten noorden van Nieuw Amsterdam hadden gevestigd. In ieder geval via één van hen was er een relatie met de al genoemde Oloff Stevensse van Cortlandt⁶.

Ten slotte

Het is heel verassend hoe je via zo'n modern medium als internet en via een omzwerfing over de gehele wereld eigenaar wordt van een met liefde in privé-beheer uitgegeven boek, een boek dat mij alleen al daardoor nog meer bewust maakt van, zoals Van Wyck dat noemt, 'the feeling of a past continuity' met in dit geval ons beider 'voorvaderlijk gebied'.

Dr. A.A.B. van Bommel is sociaal geograaf, woonachtig in Wijk bij Duurstede en werkzaam in Den Haag als senior adviseur bij de Vereniging van Hogescholen, de HBO-raad. Zijn historisch onderzoek richt zich vooral op Cothen en het Kromme-Rijngebied.

Noten

- 1 Zaterdag 2 juli 1960: Streekarchivariaat Kromme-Rijngebied - Utrechtse Heuvelrug (SAKRUH), Collectie Wijkse Courant. Met dank aan mw. B. van Nimwegen-Seggelink.

- 2 SAKRUH, Collectie en Archief Hendrik Hijmans, 3. Met dank aan mw. R. van der Eerden-Vonk.
- 3 G. Oostindie, *Roosburg en Mon Bijou: twee Surinaamse plantages 1720-1870*. Dordrecht, 1989.
- 4 Z. van Doorn, 'Riebeeck'. In: *De Nederlandsche Leeuw*, 84 (1967), 169-187.
- 5 M. Donkersloot-de Vrij, 'Plattegrond der Vesting Duurstede'. In: *Tussen Rijn en Lek*, 27 (1993-3), 24-27; C.J.G.L. van den Berg van Saparoea, 'De Tragedie op het Eiland Saparoea in het jaar 1817 tijdens den Op-
- stand in de Molukken. Waarin is opgenomen het boeiend relaas van den eenigen, bij den moord in het Fort Duurstede gespaarden ooggetuige, den kleinen Nean'. In: *BKI*, 104 (1948-2/3), 237-336.
- 6 M.S.F. Kemp, 'Krommerijners in de nieuwe wereld. Een onderzoek naar de achtergrond en onderlinge verwantschap van vroege kolonisten in Nieuw Nederland (voornamelijk Rensselaerswijck), afkomstig uit het Utrechtse Krommerijng gebied'. In: *De Nederlandsche Leeuw*, 109 (1992), 405-433.

Boeken

Het geslacht In den Eng

H.J.M. Klute, *Het geslacht In den Eng*. Leerdam 2000 (uitgegeven in eigen beheer; 184 blz., geïll.)

Op 24 november 1524 stichtte Gerrit Jacobszoon in den Engh een vicarie op het altaar van Sint Maria en Barbara in de kerk van Sint Jan Baptist te Wijk bij Duurstede. De stichter gaf aan daarmee een voornemen van zijn voorvaders uit te voeren. Een eind 16de-eeuws afschrift van de stichtingsakte bevindt zich in het archief van het Stadsbestuur Wijk bij Duurstede 1300-1810¹. De vicarie werd begiftigd met 7,5 morgen en een akker land onder Wijk en een rente uit een huis in de Achterstraat. De opbrengsten hiervan dienden ter bekostiging van het lezen van drie missen per week. Na het lezen van de mis diende de priester zich te begeven naar de graven van Dirck Baers, Jan van Leut, jonkvrouw Willam Baers en hun ouders, 'desgelijks zall die priester nog gaen nae sijnre missen te graeve van mijnen (= Gerrit Jacobs in den Engh) ouders also vader ende moeder ende nae mijnre doot tot mijnen graeve en mijnre huisvrouws...'. Het collatierecht, dat wil zeggen het recht om een dienstdoende pastoor aan te stellen en de overige revenuen van de vicarie te genieten, bleef nog tot circa 1785 in het bezit van de Schalkwijkse tak van de familie In den Engh. Alle thans nog in Nederland levende In den Engen blijken af te stammen van een Jan in den Engh die van 1820 tot 1891 leefde te Beesd. Hij behoorde tot de Schalkwijkse tak waarvan achtereenvolgende leden van circa 1620 tot 1785 molenaar waren op de korenmolten aan de Heul.

In een attestatie op 18 april 1643 voor notaris Gerard Vastert te Utrecht verklaarde de 63- of 64-jarige Joost Aerts in den Engh in Wijk bij Duurstede te wonen, 'wesende oudste nagelaten soone van Aert Jacobs in den Engh, die soone was van Jacob Gerrits in den Engh, soone van Gerrit Jacobs in den Engh fundateur van zekere vicarie op Sint Maria en Barbara altaar in de kerk van Sint Johan Baptist tot Wijck geconstitueert volgens fundatiebrief daarvan sijnde in date 1524 en 24 november'². De afstammingslijn uit Gerrit Jacobs in den Engh wordt daarmee duidelijk bevestigd. (Deze attestatie is een vondst van de recensenten.) De auteur heeft getracht de stamreeks met drie generaties in mannelijke linie verder op te voeren door de gebroeders Dirck Baers en Jan van Leut en hun zuster jonkvrouw Willam Baers in die linie te koppelen aan de stichter van de vicarie. Een verwantschap via een vrouwelijke linie lijkt echter meer voor de hand te liggen. In het boek worden per generatie de afstammelingen in mannelijke lijn van de genoemde Gerrit Jacobszoon uitgebreid beschreven waarbij af en toe ook de 'grote', vaderlandse historie ter sprake komt. De schoolkennis komt op die manier te pas om de 'kleine' geschiedenis van de In den Engen tot leven te brengen. Daarnaast bevat het boek veel familiefoto's en afbeeldingen van oude kaarten en akten en van Wijkse gebouwen. Aan het eind volgt de genealogie van de familie waarin alle naamdragers In den Eng en hun partners nog eens in het kort de revue passeren. Opvallend is de fraaie gekleurde omslag met de kaart van Jacob van Deventer uit circa 1563 met daarop de boerenhofstede 'Den Engh' te Wijk bij